

**Xavər Əlizadə, ADPU-nun doktorantı, Bakı şəhəri,
132-134 №-li Təhsil Kompleksinin ibtidai sinif
müəllimi**

II sinif müəllimi “Təqvim” mövzusunun interaktiv metodla tədrisi

Açar sözlər: təqvim, il, fəsil, həftə, gün

Ключевые слова: календарь, год, сезон, месяц, неделя, день

Key words: intenasiv, year, season, month, week, day

Standartlar: 5.1.1. Məlumatları toplamaq üçün suallar qoyur, onları cavablandırır və şərhlər verir.

Məqsədlər: ● Ayların adını və sırasını bilir;

● 1 ilin 12 ay olduğunu bilir;

● 1 ayın 30; 31 gün, fevral ayının 28;29 gün olduğunu bilir;

● Verilmiş tarixi təqvim üzərində qeyd edir;

● Təqvim üzərində müxtəlif məsələləri həll edir.

● Hadisələrin ardıcılığını təqvimdə göstərə bilir.

İş formaları: Əməkdaşlıq, cütlərlə iş, böyük və kiçik qruplarla iş

İnteqrasiya: Ana dili (1.1.1, 1.2.1, 2.1.3)

Təchizat: Bir ilin təqvimi A4, və ya A3 formatda , 1 ayın təqvimi, iş vərəqləri , noutnuk, proyektor, riyaziyyat-2, təqvimə aid tapşırıqlar

Üsullar: Beyin həmləsi, müşahidə, müzakirə, modelləşdirmə, araşdırma, təqdimat.

DƏRSİN GEDİŞİ

1. Sinfin təşkili – 2 dəq.

Sinfə daxil olub, salamladıqdan sonra davamiyyəti yoxlayır, dərstdə iştirak etməyənləri qeyd edir, sinfi nəzərdən keçirir, lazım gələrsə tərbiyəvi təsir göstərilir və şagirdlər 4 qrupa bölünür. Bu məqsədlə şagirdlərə üzərində (2-1; 3-1; 4-1; 5-1) misallar yazılmış kiçik kağızlar paylanır. Stollar (1, 2, 3, 4) nömrələnir, “Yaz”, “Yay”, “Payız” və “Qış” adlandırılır. İş vərəqlərini, vatman kağızını, “riyaziyyat-2” dərsliyi və təqvimə aid tapşırıqlar qruplara paylayırlar.

2. **Motivasiya** – 3 dəqiqə :Uşaqlar bu gün cizgi filminin qəhrəmanları bizim qonağımız olacaq. Gəlin əvvəl onlara baxaq. (Ekranı Ələddin, Yasəmən və Cin gəlir) (şək.1)

Şəkil 1

M- Uşaqlar, onların geyimlərinə baxın. Bu bizim dövrün geyimləridir? Bəs vaxtı, zamanı biz nə ilə ölçürük? (Uşaqlar sadalayırlar). Uşaqlar bəs kim deyər, 1 ildəki həftənin günlərini , aylarını, ayın tarixini bilmək üçün biz nədən istifadə edirik? (Ekranı “təqvim” yazılmış digər slayd gəlir) (şək.2).

Şəkil 2

Tədqiqat sualı: Təqvim necə qurulur? Ondan necə istifadə edirlər?

3. Tədqiqatın aparılması -10 dəqiqə:

Ekranı aprel ayının təqvimi gəlir. Üzərində araşdırma aparılır.

Uşaqlar suallara cavab verirlər (şək.3)

Şəkil 3

M- Uşaqlar, bəs il necə yaranır? (Cavablar dinlənilir)

Uşaqlar, əvvəllər texnika indiki kimi inkişaf etməmişdi. Amma səma cisimləri insanları ta qədim zamanlardan maraqlandırır. Məsələn, Mayalılarda il dekabrın 23-dən başlayır, 18 ay (hər biri 20 gün) olurdu (şək.4)

Sonra qruplara tapşırıqlar yazılmış iş vərəqləri paylanılır və vaxt verilir.

I. “Yaz” qrupu. 1. Ayları ardıcılıqla

xanalara düzün (cədvəl 1)

2. Yaz fəslində hansı aylar var?
3. Bu aylarda olan tarixi günləri təqvimdə qeyd edin.
4. Qrup üzvlərindən kimin ad günü yaz fəslinə düşür? Həmin günü təqvimdə qeyd edin

Cədvəl 1

II. “Yay” qrupu . 1. Hər fəslə aid ayları araşdırıb altından düzün (cədv.2).

Şəkil 4

2. Yay fəslində hansı aylar var?
3. Bu aylarda olan tarixi günləri təqvimdə qeyd edin.
4. Qrup üzvlərindən kimin ad günü yay fəslinə düşür? Həmin günü təqvimdə qeyd edin

III. “Payız” qrupu. 1. Günlərin sayına görə ayları düzgün qruplaşdırın (cədvəl 3).

2. Payız fəslində hansı aylar var?
3. Bu aylarda olan tarixi günləri təqvimdə qeyd edin
4. Qrup üzvlərindən kimin ad günü payız fəslinə düşür? Həmin günü təqvimdə qeyd edin

Cədvəl 3

IV. “Qış” qrupu. 1. Fəsiləri ardıcılıqla düzün (cədv. 4)

2. Qış fəslində hansı aylar var?
3. Bu aylarda olan tarixi günləri təqvimdə qeyd edin
4. Qrup üzvlərindən kimin ad günü qış fəslinə düşür? Həmin günü təqvimdə qeyd edin

Cədvəl 4

	Yaz	Payız	Qış	Yay
1				
2				
3				
4				

Qədim misirlilər üçün üfüqdə Sirius ulduzu parlayandan sonra, Nil çayında baş verən bir daşqından digərinə qədər müddət 1 il sayılırdı. Bu hesablamaya

Şək.5

Şək.6

Şək.7

Qədim Misir əkinçiləri üçün səpin və məhsul yığılması işlərinin nə vaxt başlanacağını bilmək çox vacib idi. Vaxtı hesablamaq hökmdarlar, tacirlər, sənətkarlar üçün də lazım gəlirdi. Bax onda təqvim meydana çıxdı. Ən qədim təqvim Ay təqvimi olmuşdur. Bu təqvimə görə Ayın Yer ətrafında dövr etməsi vaxtı (yəni Ayın görünməsindən onun təkrar görünməsinədək) - 29,5 gecə-gündüz, əsas vaxt ölçüsü kimi qəbul edilir. Ay üç on günlüyə, yaxud dörd həftəyə bölünür, il isə 12 aydan ibarət götürülür. Hesablamanın münasib olması üçün bir ay, adətən 30 gecə-gündüz kimi qəbul edilir.

İlk Ay təqvimi Misirdə miladdan öncə III minillikdə tərtib edilmişdir. Miladdan öncə IX əsrdə aşşurlar, sonra isə yəhudilər həmin təqvimdən istifadə etmişlər. Bu təqvim sonralar Şərqi ölkələrində geniş yayılmışdır.

Miladdan 2780 il öncə Misir kahinləri tərəfindən 365 gündən ibarət il təqvimi hazırlandı.

Müasir dövrdə təqvimin daha geniş yayılmış növü Günəş təqvimidir. İlk Günəş təqvimini qədim misirlilər yaratmışlar. Herodotun məlumatına görə Misirlilər ilin uzunluğunu müəyyən edə bilmişlər (365, 25 günəş sutkası). Onlar təqvimi yaradarkən Günəşin nəzərdə tutduqları nöqtədən çıxması ilə Sirius ulduzunun (70 gecə yoxa çıxdıqdan sonra) görünməsi və Nil çayının daşqınlarının başlanmasının eyni vaxta düşdüyünə dair müşahidələrinə əsaslanmışdılar. Misir təqviminə əsasən il 365 gün, hər dörd ildən bir isə 366 gün hesablanırdı. İl dörd fəslə, 12 aya bölünürdü. Artıq qalan 5 gün isə ilahələrin şərəfinə bayram edilirdi.

Ay təqvimi üzrə ilin uzunluğu 354 gecə-gündüzə bərabərdir. Ay təqvimi Günəş təqvimindən 11 gecə-gündüz qısadır.

Fəsillərin hərəsi üç ay hesablanmış və bu bölgü, əsasən təsərrüfatla əlaqələndirilmişdir. Azərbaycanda xalq arasında fəsillər belə səciyyələndirilirdi: yaz bitirər, yay yetirər, payız götürər, qış ötürər.

Ərəblər ilin başlanğıcı üçün Məhəmməd peyğəmbərin (s.ə.s.) Məkkədən Mədinə şəhərinə köçməsi (hicrət) gününü (miladi tarixlə 622-ci il 16 iyul) götürmüşlər. Müsəlman ölkələrində geniş yayılmış bu təqvim “hicri tarix” adı ilə məşhurdur.

Müasir təqvimin ilkin forması Romada qəbul edilmişdir. Miladdan öncə 46-cı ildə Roma hökmdarı Qay Yuli Sezar Misirin Gücən təqvimini xüsusi fərmanla öz ölkəsində tətbiq etdi. Sonradan bütün Avropa xalqları tərəfindən qəbul edilmiş bu təqvim tarixə Yuli (Yulian) təqvimi kimi daxil oldu. İmperator Oktavian Avqust həmin təqvimi daha da təkmilləşdirdi. İlin yeddinci ayı Qay Yulinin adı ilə iyul, səkkizinci ay isə Avqustun adı ilə avqust adlandırıldı.

Miladın 321-ci ilində Roma imperatoru I Konstantin (indiki İstanbul şəhərinin əsasını qoymuşdur) həftənin bazar gününü istirahət günü elan etmişdir. Həmin gün işləmək, hətta qulları işlətmək qadağan edilmişdir.

Roma monarxi Dionisi tarixdə ilk dəfə olaraq İsa peyğəmbərin anadan olması – 1 yanvar gününü uydurdu və 532-ci ildə təqvim ilini həmin gündən başlamağa qərar verdi. Belə güman etmək olar ki, Dion 532 rəqəmini təsadüfdən götürməmişdir. 532 rəqəmi 19-un 28-ə hasilindən alınır. 19 ildən bir Ay fazalarının, 28 ildən bir isə Günəş ilinin günləri eyni vaxtdan başlayır.

Yeni ilin yanvarın 1-dən başlaması Fransada VIII əsrdə, İspaniyada 1556-cı ildən, Almaniyada 1621-ci ildən, Rusiyada isə 1700-cü ildən (I Pyotrın islahatına əsasən) həyata keçirilmişdir.

1582-ci ildə Roma papası XIII Qriqori Günəş sistemli təqvimi daha da dəqiqləşdirdi. Qriqoryan təqvimi adı ilə tarixə daxil olan bu vaxt hesablanmasına hər yerdə “yeni stil”, Yuli təqviminə isə “köhnə stil” deyildi.

Hal-hazırda biz Qriqoryan təqvimindən istifadə edirik. 1 il 12 ay; 1 il

Şək.8

365/366 gün olur. 1 ay 30/31 gün , fevral isə 28/29 gün olur. Gəlin indi də Yer kürəsi üzrə fəsilərin və ayların düzülüş ardıcılığı ilə tanış olaq (şəkil 8).

4.Məlumatın mübadiləsi - 5 dəqiqə: Hər qrup öz işini təqdim edir. İşçi vərəqləri yazı taxtasından asılır.

Sonra sinifdə idman dəqiqələri keçirilir.

5.Məlumatın müzakirəsi - 10 dəqiqə:

M- Uşaqlar, Yasəmənə kömək lazımdır. Ələddinin ad gününü hesablayıb tapmaq lazımdır (şək.9).

Şəkil 9

Ş- $30-17=13$

M-Afərin! Yasəmən sizə tapmaca da gətirib (şək.10).

Şəkil 10

Ş-Təqvim.

M- Düzdür. Afərin! Gəlin bir tapmacanı da tapaq (şək.11).

Şəkil 11

Ş- İlin, ayları, günləri, gecə və gündüz.

M-Afərin uşaqlar. Gəlin indi də Cinin hazırladığı testlərə baxaq (Uşaqlar göy, qırmızı, yaşıl kartları götürməklə verilmiş sualları cavablandırırlar)

Test 1

Bir il neçə gündən ibarətdir?

- 356 gündən
- 365 və ya 366 gündən
- 30 və ya 31 gündən

Test 2

Hansı ay 28 və ya 29 gündən ibarət olur ?

- Yanvar
- Sentyabr
- Fevral

Test 3

5-ci ay hansıdır?

- May
- Avqust
- Yanvar

Test 4

40 gün sentyabr ayındakı günlərin sayından neçə gün çoxdur?

- 8
- 9
- 10

Test 5

Bu gün aprel ayın 12-sidirsə ayın qurtarmasına neçə gün qalıb?

- 20
- 19
- 18

Dərsin bu mərhələsində tədqiqatdan alınan nəticələri ümumiləşdirmək, onların düşüncələrini inkişaf etdirmək məqsədilə aşağıdakı sualları verirəm:

M: Siz bu gün nə öyrəndiniz?

Ş: Bu gün “Təqvim”i öyrəndik.

M: 1 il neçə aydır?

Ş: 1 il 12 aydır.

M: 1 il neçə fəsildir?

Ş: 1 il 4 fəsildir.

M: İldə hansı fəsillər var?

Ş: Yaz, yay, payız, qış.

M: Yaz fəslində hansı aylar var?

Ş: Yaz fəslindəki aylar: mart, aprel və maydır.

M: Bu aylarda olan tarixi günlər hansılardır?

Ş: Bu aylarda olan tarixi günlər aşağıdakılardır:

8 Mart – Qadınlar günü;

20-24 Mart – Novruz bayramı;

31 Mart – Azərbaycanlıların soyqırımını günü;

9 May – Qələbə günü;

28 May – Respublika günü.

M: Yay fəslində hansı aylar var?

Ş: Yay fəslindəki aylar: iyun, iyul və avqust.

M: Bu aylarda olan tarixi günlər hansılardır?

Ş: Bu aylarda olan tarixi günlər aşağıdakılardır:

1 İyun – Uşaqların beynəlxalq müdafiəsi günü;

15 İyun – Milli qurtuluş günü;

26 İyun – Silahlı qüvvələr günü

1 Avqust – Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan dili günü.

M: Payız fəslində hansı aylar var?

Ş: Payız fəslindəki aylar: sentyabr, oktyabr və noyabr.

M: Bu aylarda olan tarixi günlər hansılardır?

Ş: 15 Sentyabr – Bilik günü;

21 Sentyabr – Beynəlxalq sülh günü;

5 Oktyabr – Müəllimlər günü

18 Oktyabr – Dövlət müstəqilliyi günü;

12 Noyabr – Konstitusiyaya günü;

17 Noyabr – Milli dirçəliş günü

M: Qış fəslində hansı aylar var?

Ş: Qış fəslindəki aylar: dekabr, yanvar və fevral.

M: Bu aylarda olan tarixi günlər hansılardır?

Ş: Bu aylarda olan tarixi günlər aşağıdakılardır:

12dekabr – Ulu öndər Heydər Əliyevin anım günü;

31 Dekabr – Dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi günü

1-2 Yanvar – Yeni il bayramı;

20 Yanvar – Ümumxalq hüzn günü;

21 fevral – Ana dili günü;

26 fevral – Xocalı faciəsinin anım günü.

İndidə gəlin məsələ həll edək.

Məsələ 1. Ərzaq məhsulunun qutusu üzərində yazılmışdır:

Buraxılış tarixi: 1 mart 2014-cü il.

Son istifadə tarixi: 30 aprel 2014-cü il.

Ərzağın istifadə müddəti neçə aydır?

Cavab: Ərzağın istifadə müddəti 2 aydır.

Məsələ 2. Aprel ayında neçə bazar ertəsi günü var?

Neçə bazar günü var? Bu günlər ayın neçəsinə düşür?

Cavab: 4, 7, 14, 21, 28-i bazar ertəsi, 6, 13, 20, 27-i bazar günləridir.

6.Ümumiləşdirmə və nəticə - 5 dəq.

Ümumiləşdirmək məqsədilə aşağıdakı tapşırıqları verirəm:

Tapşırıq 1.

Günlərinin sayı 28, 29, 30 və 31 olan ayların adını cədvəlin uyğun xanasına yazın (cədvəl 5).

cədvəl 5

28-29	30	31

Sonra aşağıdakı suallarla yekunlaşdırma aparılır:

M: Təqvim nə üçün lazımdır?

Ş: Təqvimin bizim həyatımızda böyük rolu var. Fəsilər aylarla, insan yaşı illərlə, ərzaqların saxlanma müddəti günlərlə, bəzən aylarla, bəzən də illərlə ölçülür. Bunları bilməliyik ki, qutuların üzərində verilmiş tarixlərə baxıb vaxtı keçmiş ərzaqların istifadəsinin həyat üçün təhlükəli olduğuna diqqət yetirək.

M: Biz bu gün nələr öyrəndik?

Ş: - Vaxtı keçmiş ərzaqdan istifadə etmək olmaz.

- Verilmiş tarixi təqvimdə qeyd etmək
- təqvim üzərində müxtəlif məsələlər həll etmək
- 1 ilin 12 ay olduğunu bilmək
- Hadisələrin ardıcılığını təqvimdə göstərmək
- Verilmiş cədvəl üzərində aylıq təqvim tərtib etmək
- 1 ayın 28, 29, 30 və 31 gün olduğunu bilmək, ayların adlarını və sırasını sadalamaq.

7.Yaradıcı tətbiqetmə - 5 dəq.

Aşağıdakı cədvəli doldurmaqla aprel ayının təqvimini hazırlayın.

Bazar ertəsi	Çərşənbə axşamı	Çərşənbə	Cümə axşamı	Cümə	Şənbə	Bazar

8. Qiymətləndirmə və refleksiya – 3 dəq.

Qiymətləndirmək üçün əvvəlcədən meyar cədvəli hazırlanır, divarda görünən yerdə asılır. Dərsin bütün mərhələsində iş vərəqləri toplanır, təhlil edilməklə qruplar aşağıdakı kimi qiymətləndirilir. Qiymətləndirmə “*” işarəsi ilə aparılır.

Meyarlar Qruplar	Hər fəslə aid ayların ardıcılığını bilirlər	Fəsilələrin ardıcılığını bilirlər	Ayları günlərin sayına görə düzürlər	Hər ayda olan tarixi günləri bilirlər	Ərzağın istifadə müddətini təyin edə bilirlər
“Yaz”	*****	*****	*****	*****	*****
“Yay”	*****	*****	*****	*****	*****
“Payız”	*****	*****	*****	*****	*****
“Qış”	*****	*****	*****	*****	*****

9. Evə tapşırıq - 2 dəq.

Kosmonavtika gününə neçə gün qaldığını təyin edin.

Хавер Ализаде

Тема календарного плана во 2 классе обучение интерактивного метода

РЕЗЮМЕ

В статье изложено методика преподавание темы календарного плана в 2 классе.

Khaver Alizade

Teaching method of in the second form interactive methods

SUMMARY

It is given methods of interactive theme in this article